

המלחמה בלבנון והעולם הערבי:

סיכום ביניים

דן שיפטן*

גם ממדינות ערביות אחרות קשה היה לצפות הרבה. עיראק נתונה במלחמה המסכנת אינטרסים חיוניים שלה, והמא-יימת לקעקע את משטרה ואת מסגרתה הפוליטית. אי אפשר היה לצפות שתשגר כוח משלוח של ממש לגבול הישראלי. מירדן אי אפשר היה לצפות שתסתכן בתגובה מאסיבית של צה"ל כדי להציל את אויביו של המשטר ההאשמי – אש"ף וסוריה. מערב-הסעודית לא ניתן היה לצפות לעשות מעבר לשגרה מתח-ייבת – הפעלת השפעתה בווינגטון והצעות אתנן כספי לכל מי שמוכן לעשות משהו בשמה, שיוכיח את דבקותה בעניין הערבי. במצב של עודפים בשוק הנפט ושל סכנות מאיראן במפרץ לא ניתן היה לצפות לאיומים סעודיים על ארה"ב, שיחוללו מפנה דרמטי בעמדתה. כמעט כל המדינות שלא הזכרו (למעט סוריה – ראה להלן) מרוחקות כל כך מן הזירה, ומסוגלות להשפיע בה מעט על המתרחש בה, שאי אפשר היה לצפות מצדן למהל-כים שישינו מעיקרה את התמונה.

כקולקטיב אי אפשר לומר, אם כן, על מדינות ערב, כי הייתה זו שעתן היפה ביותר. עם זאת חשוב להבין, כי על רקע הצפיות הצנועות וההערכה המפוכחת של סיכויי הפעולה המשותפת הכלל-ערבית, לא הייתה גם אכזבה רבתי. למש-קיפים המנוסים היה בכך אישור עצוב לצפיות נמוכות, ולכל היותר אות שהמצב מדכא אף מעט יותר ממה שהעריכו.

אין בכל אלה, כמובן, לגרוע ממעמדה של המלחמה בלבנון כציון-דרך חשוב בהיסטוריה הפוליטית החדשה של העולם הערבי. השפעת המלחמה על אש"ף ומעמדו יכולה להיות קריטית. בשל משקלה החשוב של "שאלת פלסטין" בזירה הבינערבית, עשויה התמורה שתחולל המלחמה במעמדו של אש"ף ובסכסוך לתרום לתהליך המתמשך של שינוי יסודי, העובר על מערכת היחסים בין מדינות ערב בעשור האחרון.

להלן נעמוד על המרכיבים העיקריים

עצמה על רקע האקסטזה והשלחוב בשלושת השבועות שקדמו לה, והצפייה הרווחת להצלחה הדרמטית ביותר של הקולקטיב הערבי המאוחד בעת החדשה. מלחמת יום הכיפורים חוללה משבר פוליטי וחברתי בישראל, למרות ההישגים הצבאיים המרשימים לפי כל קנה-מידה מקובל בתולדות המלחמות, על רקע הצפייה להישגים מהירים ומכריעים הרבה יותר.

השפעת המלחמה בלבנון הייתה יכולה להיות אחרת, לו נערכה בשעת השיא של הלאומיות הערבית בנוסח הנאצרי, ולפני שהציבור הפוליטי הערבי למד להתאים את צפיותיו ליכולתם הריאלית של הערבים ולסיכוייה של פעולה ערבית מאוחדת. לו פלשה ישראל בתנאים כאלה למדינה ערבית, והייתה צרה על בירתה ומנהלת מלחמת חורמה בגורם הלאומי הפלסטיני, בלא שהעולם הערבי יודעק מקצהו ועד קצהו ויתגייס לעזרת אחיו – היה הדבר מחולל זעזוע חסר תקדים. ערב המלחמה בלבנון כבר היו צפיות כאלה נחלת העבר הרחוק, וכבר הייתה השלמה בציבור הפוליטי הערבי עם המציאות החוויה, שבה מדי-נות ערביות תעמודנה למעשה מן הצד, למעט מעורבות סמלית צבאית (סוריה) או מדינית (ערב-הסעודית, מצרים).

ייתכן כי מידת אדישותן של מדינות ערב לגורלו של אש"ף הפתיעה פה ושם כמה גורמים בציבור הפוליטי הערבי, אך שום משקף רציני לא ציפה באמת להפגנה דרמטית של אחדות ערבית וסיר-כון אינטרסים לאומיים חשובים של מדי-נות ערב כדי לסייע לפלסטינים במאבקם. איש מהם לא ציפה ברצינות, כי מצרים תבטל לטובת אש"ף את חוזה השלום, ותפקיר בקלות דעת את הישגיה הפולי-טיים והכלכליים בחמש השנים האחר-רות. לא היה צפוי גם, קל וחומר, שתצא למלחמה בעיצומו של תהליך שיקום הצבא, ותסתכן באבדן סיני, התעלה והנפט, תוך פגיעה ביחסיה עם ארה"ב.

המלחמה בלבנון מצאה את העולם הערבי כקולקטיב באחת מנקודות השפל החמורות שלו – מפוצל ומפורד, שסוע ניגודים פנימיים, ואכול חששות וחרדות. אסור לקפוץ מקביעה זו למסקנה המוט-עית, כי המלחמה הייתה בגדר מפלה למרכיביו – מדינות ערב. קל וחומר – אין לצפות לגלי ההלם שהופיעו בעבר לאחר המפלות של מלחמת העצמאות ומלחמת ששת הימים. המלחמה הבלטית ביותר שאת את הניגודים ואת המחלוקות בקרב הערבים, אך קשה למצוא גורמים, פרט לאש"ף, שהוכו בה; ואפשר להצביע על מדינות רבות המרוצות, לפחות בדיעבד, מן המלחמה ומקוות להיבנות מתוצאותיה.

כל הנאמר כאן ראוי לסייג, כל עוד לא הוכרעו כמה עניינים קריטיים. בשעת כתיבת הדברים לא ברור כיצד יסתיים המאבק על נוכחות סוריה ואש"ף בצפון ובצפון-מזרח לבנון; לא ברור אם אש"ף יוכל לקיים את מרותו המרכזית למרות פיזור ארגוניו, ועד כמה יצליח לגייס את ארה"ב לחיזוק מעמדו. לא ברור אם ממדיה והשלכותיה של המחלוקת הפוליטית חסרת התקדים שעוררה המל-חמה בלבנון בקרב החברה הישראלית; לא ברור גם אם ניתן יהיה לקיים בלבנון שלאחר נסיגת צה"ל הסדר שימנע את שיבתה לאנרכיה, שעשתה את לבנון למקלט ולבסיס פעולה אידאליים לאש"ף. עד שיתבהרו עניינים אלה ואחרים, יהיו הדברים שיובאו כאן בגדר סיכום ביניים. תוצאותיה של מלחמה נשפוטות במידה רבה על פי הצפיות ערב פריצתה. מלחמת 1948 חוללה גלי הלם, בעיקר לא משום ממדי המפלה, אלא משום שבצי-בור הפוליטי הערבי הייתה צפיה לניצחון קל, שימנע את הקמת מדינת ישראל. מלחמת ששת הימים חוללה זעזועים פוליטיים, חברתיים ופסיכולוגיים רבי

* החוג להיסטוריה של המזרח-התיכון, אוניבר-סיטת חיפה.

ועידת ריאר לסיום מלחמת האזרחים בלבנון באוקטובר 1978: (מימין לשמאל) יאסר ערפאת, פהאר (אז נסיך הכתר הסעודי), נשיא סוריה אסאד, הנשיא סאדאת, נשיא לבנון אליאס סרקיס וחאלד, מלך ערב הסעודית

להשתמש בלחץ אמריקני נגד ישראל כדי להתבסס ביהודה ובשומרון. על הפגיעות הללו במעמדו המדיני ועל המהלומה הפיזית שספג מידי הצבא הסורי באחד השלבים הראשונים של מלחמת האזרחים בלבנון, חתר אש"ף לפצות את עצמו על ידי הרחבה והעמקה מרחיקות לכת של הבסיס שכונן בלבנון מאז סוף שנות השישים.

ערב המלחמה בלבנון התקרבו מאמצי צים אלה לנקודה שבה היו מעניקים לאש"ף פוטנציאל מדיני שלא עמד לרשותו גם בתקופות השיא שלו בעבר: לא רק להשיג לעצמו חלק ניכר מזכות הווטו שאבדה עם יזמת סאדאת, אלא אף להפוך לגורם היכול להשפיע באופן משמעותי על המאזן הפוליטי הגלובלי. פוטנציאל זה, על רקע אופיו של אש"ף ומטרותיו, הציב סיכון חמור לישראל ולכמה גורמים בעולם הערבי.

בסיס אש"ף בלבנון

חולשתה המופלגת של לבנון והאנרכיה שהשתררה שם מאז ראשית מלחמת האזרחים אפשרו לאש"ף להקים בלבנון בסיס פוליטי וצבאי יחיד במינו. השילוב החד פעמי של התנאים בלבנון הניח

הבמה הפוליטית של המזרח התיכון. בסוף שנות השבעים ובראשית העשור הנוכחי נפגע מעמדו של אש"ף בעקבות יזמת סאדאת ב-1977 וחילופי השלטון בארה"ב בשלהי שנת 1980.

יזמת סאדאת והשלום עם ישראל ערערו על זכות הווטו של אש"ף לגבי הסדרים ב"שאלת פלסטין", וחידדו את האיום של הסדרים בין ישראל לבין מדינות ערב ש"ישאירו בחוץ" את הגורם הלאומי הפלסטיני. הסתלקותו של ממשל קרט פגעה קשה בתקוותו של אש"ף לכפות את עצמו על ישראל ועל ירדן על ידי לחצים אמריקניים. הממשל שבא אחריו לא היה שותף למיתולוגיה מבית מדרשם של גיימי קרט ואנדרו יאנג בדבר ניצחונם הבלתי נמנע של "העולם השלישי". הנשיא רייגן וצוותו לא ראו עוד באש"ף, בבני בריתו ובמה שהוא מייצג, את "גל העתיד", שעמו צריכה ארה"ב להגיע להסדרים ולפשרה על חשבון ידידה.

שני אלה פגעו באש"ף בשני תחומים קריטיים: בלא זכות הווטו על הסדרים עם ישראל איבד הרבה ממשקלו בזירה הערבית; בלא תדמיתו בעיני ממשל קרט כגורם מדיני מכריע, איבד הרבה מסיכויו

של התמורות שהוזכרו. ראשית תיבחן השפעת המלחמה על אש"ף ועל מעמדו בזירה הבינערבית. לדיון במרכיב הזה נדרשת הבנה בטיבו של בסיס אש"ף בלבנון, ובאופי הפגיעה שספג במלחמה. לאחר מכן ייבדקו האינטרסים והעמדות של כמה מן המדינות הערביות העיקריות – סוריה, מצרים, ירדן וערב הסעודית. לסיכום תוערך השפעתן של התמורות שחוללה המלחמה על מאזן הכוחות של המערכת האזורית, כפי שהיא מתגבשת לאחרונה.

אש"ף ומעמדו בעולם הערבי ערב המלחמה

ערב פריצתה של מלחמת לבנון הצליח אש"ף להתאושש מן המהלומות האחרונות שספג, ועמד על סף תנופה מחודשת של ביסוס מעמדו. כבר באמצע שנות השבעים – בעקבות מלחמת יום הכיפורים – התאושש אש"ף מאבדן בסיסו בירדן ב"ספטמבר השחור", וזינק אל מרכז

* ראה דיון נרחב בסוגיית מעמדו של אש"ף ערב מלחמת לבנון במאמרי "הפלסטינים כגורם בסכין", ביגלבוט א' ואור מ' (עורכים), הסכסוך הערבי-ישראלי, משהב"ט ההוצאה לאור, תל אביב, 1981, ע"ע 196 – 225.

הדפנסיביים שנקטה, באמצעות מגוון גדול של אמצעים אופנסיביים, שנועדו לשבש את כושר הפעולה של אש"ף ולגבולות בנות מחיר מרתיע על פעולותיו. בלבנון נהנה אש"ף מצירוף אידיאלי וחד פעמי של תנאים ונסיבות שהגבילו באופן מרחיק לכת את האפקטיביות של פעולות תגובה אלה: בכל אחד מן המקרים הקודמים — בגבול המצרי באמצע שנות החמישים, בגבול הירדני בסוף שנות השישים, ובגבול הסורי בשנות השישים והשבעים — הצליחה ישראל להרתיע

משטר אחר היה חייב להזהרות, להתפקד באחד המחנות בעולם הערבי, וכתוצאה מכך לאבד את מסגרת אחדותו ולפחות חלק מן התמיכה העולמית. בלבנון יכול היה לתמרן בין האילוצים השונים ולקיים חופש פעולה מרשים.

לשמירת המסגרת המשותפת ולמעמדו של אש"ף כ"מייצג לגיטימי יחיד של העם הפלסטיני" ישנה חשיבות שקשה להגזים בה גם בתחום אחר: מעמדו של אש"ף בעולם ניוון בעיקר מתמיכתו של מדינות ערב ובראשן ערב הסעודית. רוב

לאש"ף לקיים את אחדותו כמסגרת כוללת, למרות הנאמנויות הסותרות למדינות ערב המתרוצצות בקרבו. אותו שילוב גם אפשר פעולה נגד ישראל, מתוך חסינות כמעט שלמה מפני תגובות אפקטיביות ומרתיעות של צה"ל. אחדותו של אש"ף במעמד "המייצג הלגיטימי היחיד של העם הפלסטיני" וכושר הפעולה נגד ישראל היו תנאים הכרחיים לפוטנציאל המדיני המרשים שגיבש אש"ף.

רק בלבנון השסועה יכול היה אש"ף לקיים את אחדות המסגרת הכוללת שלו. זו המדינה היחידה בעולם הערבי שבה יכול היה אש"ף להיאחז מבלי להכפיף עצמו לשלטון: שלטון חזק לא היה קיים בה מעולם; מאז מלחמת האזרחים התפורר השלטון המרכזי כמעט לחלוטין; השלטון הסורי, שהוטל על חלקים נרחבים במדינה, לא יכול היה להרחיב את מרותו גם על האזור הקריטי בדרום, הסמוך יותר לגבול ישראל. לו היה אש"ף מקיים את בסיסו העיקרי במדינה ערבית אחרת, היה ניצב בפני דילמה מסוכנת: השלטון היה כופה את פיקוחו על אש"ף (כמו בסוריה); מגרשו (כמו בירדן); מאפשר את הפעילות רק לאחד ממרכזיו, ביו, העושה את רצון השלטון, ומדכא את היתר (כמו בלבנון); או יוצר מצב המחייב את אש"ף לנקוט במדיניות שתפורר את אחדותו ותביא משטרים מתחרים להקים לעצמם ארגונים-מטעם שלא במסגרתו (לו התבסס במצרים).

גם בלבנון לא היה אש"ף משוחרר מלחצים, ואלה הגיעו לפחות פעם אחת לממדים מבהילים — העימות עם סוריה באמצע שנות השבעים. אלא שעם הלחצים האלה יכול היה אש"ף להתמודד. מבין כל הכוחות הפועלים בלבנון, הייתה רק לסוריה האפשרות להטיל עליו מרות, ובדרום המדינה היה אזור נרחב, שבו מנע אולטימטום ישראלי את סוריה מלהחזיק את כוחותיה. סוריה הייתה גם נכונה להשלים בלבנון עם חופש פעולה נרחב לאש"ף, שלא הייתה מאפשרת לו בשום פנים ואופן בסוריה עצמה.

אש"ף יכול היה אפוא לפעול בלבנון ולהיות כמעט כל דבר לכל אחד: כוח לוחם נגד ישראל, הזוכה לתמיכה של לוב; כוח המשבש, בברכתה של דמשק, הסדרים מדיניים שנועדו לעקוף את סוריה; גורם מדיני בבירות, שערב הסער דית יכולה להצביע על ניסוחיו הדור משמעיים כגמישות; גורם שמצרים לא ויתרה על הסיכוי להעבירו לצד שלה של המתרס; גורם המעורר אהדה כאירופה ואשליה בכמה חוגים בארה"ב. תחת כל

המלך פהאד והנשיא מובראק

את המשטרים הערביים ולכפות עליהם למנוע פעילות טרור פלסטיני נגד ישראל. בלבנון לא הייתה ממשלה חזקה שאותה ניתן היה לאלץ למנוע את פעולות אש"ף. אש"ף התבסס במדינה כרצונו, כפה את נוכחותו בריכוזי אוכלוסייה, ופעל משם נגד ישראל. ישראל מצאה עצמה לעתים קרובות בלתי מסוגלת לתגובה אפקטיבית, משום החשש לפגיעה מאסיבית באוכלוסייה אזרחית. אף כאשר הייתה מוכנה להסתכן בכך, היה ספק חמור ביעילות פעולותיה נגד אש"ף. נוסף לעכבות הרגילות של פגיעה באזרחים הופיעו לחץ אמריקני מתמיד נגד פעולות שידרדרו עוד יותר את מצבה של מדינה פרר-מערבית בפוטנציה, וחשש מונומדי מפני האפקט של פגיעה באזרחים על דעת הקהל באמצעות כלי התקשורת האלקטרוניים.

הפוטנציאל המדיני של

התשתית הארטילרית בדרום

בשנים האחרונות נוסף לכל אלה ממד חדש. אש"ף הקים בדרום הלבנון תשתית ארטילרית שהוכיחה את יכולתה לפגוע

המדינות הללו, וערב הסעודית יותר מאחרות, תומכות באש"ף מחשש שיגייס את הקונסנסוס הערבי לערעור משטרן הרופף. אש"ף מפוצל וסדרת ארגונים-מטעם כל אחת ממדינות ערב העיקריות אינם מסכנים באותה מידה את מדינות הנפט. כך עשוי העניין הפלסטיני לאבד את תמיכתו של המדינות היכולות לעורר (באמצעות הפטר-דולארים) את מצפונן הדרום של מדינות המערב למען "הגדרה עצמית" נוסח אש"ף. רק המציאות המיוחדת בלבנון אפשרה לאש"ף את קיום המסגרת המשותפת, שהייתה תנאי הכרחי לחלק ניכר של התמיכה הערבית ולכן העולמית, במעמדו.

מרכיב נוסף, תנאי הכרחי לקיום מעמדו של אש"ף ולהגברת משקלו המדיני, שרק הבסיס בלבנון יכול היה לאפשר — הוא החסינות מרחיקת הלכת, שזכה לה אש"ף בלבנון מפני תגובות אפקטיביות ומרתיעות של צה"ל. כדי לקיים את מעמדו בקרב הפלסטינים ובחלק ממדינות ערב, נזקק אש"ף, בין היתר, לפעולות אלימות של מאבק מזוין. ישראל נאבקה בפעילות זו, נוסף לצעדים

בינערכיות נוחות יותר מאשר אלה ששררו בקיץ 1982, היה אש"ף יכול לחולל בהפעלת הארטילריה נגד הגליל לא רק פלישה ללבנון אלא אולי גם עימות צבאי מלא בין ישראל לסוריה.

מצב כזה היה מעניק לאש"ף מעמד רב חשיבות בזירה העולמית. עימות מלא עם סוריה, הגורר עמו אולי גם מעורבות חלקית או מלאה של עיראק, ירדן ואולי אף ערב-הסעודית, מסכן אינטרס אמריקני חיוני. בשל חשיבותו הגלובלית של המזרח-התיכון עשויה מלחמה כזו להשפיע אפילו על מאון הכוחות הפוליטי בין מעצמות העל. אש"ף היה מגיע אפוא למעמד, שבו היה ביכולתו לחולל מלחמה שתוצאותיה ישפיעו על הזירה העולמית כולה. הכוח שמצב כזה היה מעניק לאש"ף היה מתבטא במחיר שארה"ב הייתה מוכנה לשלם לאש"ף כדי שימנע מלחולל תהליך כזה. מחיר זה היה בלא ספק משולם במטבע ישראלי (וירדני). באופן כזה יכול היה אש"ף לצפות לסיוע אמריקני בשאיפתו להתבסס ביהודה, בשומרון ובעזה. לו היה משיג זאת ומתבסס באזור רגיש זה, יכול היה להגביר עוד יותר את כושרו להעלות את האזור בלהבות, ולהיבנות מנכונותו הזמנית שלא לעשות כן בשכר תמורה מדינית מתאימה.

השפעת המלחמה

על מעמדו של אש"ף

המלחמה שללה מאש"ף חלק גדול מן הפוטנציאל הזה. אפילו יצליח אש"ף לחלץ את עצמו מביירות בלא מפלה שלמה, ואפילו יצליח לחזק את מעמדו בדעת הקהל האמריקנית ולזכות בהתייחסות של הממשל בארה"ב – עדין איבד הרבה מאוד ממעמדו ומיכולתו. קשה לראות, איך ישמור על מסגרתו הכוללת, איך ישיג לעצמו את חופש הפעולה היחסי, ואיך יציג את עצמו שוב בצומת שיתן בידיו את אחד המפתחות החשובים לאירועים באזור כולו.

השאלה הקריטית היא שמירת מעמדו כ"מייצג הלגיטימי היחיד של העם הפלסטיני". אין עוד מדינה שבה יוכל להיות הכל לכולם, ולזכות בתמיכה כללית. אם תפנה מנהיגותו לסוריה (או לאזור הנתון לשליטת סוריה בצפון ובצפון-מזרח הלב-נון) יועמד תחת שליטה ותכתיב סוריים. מצב זה יקשה מאוד על תמרון כלפי ארה"ב וישלול מאש"ף את יכולתו לנהל טקטיקה מתונה במסגרת אסטרטגיה אבסולוטיסטית. אם תפנה הנהגת אש"ף למצרים, לירדן או למדינה פרו מערבית

ושלילתם מאש"ף עשויה להיות אחת המשמעותיות החשובות של המלחמה בלבנון. מרגע שאש"ף מסוגל, לראשונה, ליצור איום של ממש על אורח החיים התקין של אזרחי ישראל, (לא איום אסטרטגי על קיום ישראל) מן הבסיס בלבנון, נתון בידי אש"ף למעשה, לראשונה בתולדותיו, המפתח לפלישה ישראלית למדינה ערבית ולעיתויה. ישראל למדה בקיץ 1981, כי את האיום הארטילרי מלבנון על האוכלוסייה האזרחית של צפון ישראל אין לחסל באמצעות חיל-האוויר

מנהיג המחבלים יאסר ערפאת עם שר החוץ הסורי חדאם ועם כמאל ג'ונבלט

והארטילריה בלבד: אש"ף הצליח להכניס טרור באוכלוסייה של אזור שלם על-ידי עצם הצורך לשבת במקלטים מחשש לפגז או למטחי רקטות בודדים, שיפגעו באחד היישובים, לפני שמטוסים או תותחים ישראליים יספיקו לשחק את מקור הירי. פלישה בקנה-מידה ניכר הופכת עקרונית לבלתי נמנעת, ובידי אש"ף נתון המפתח. עמדת מפתח זו החזירה לאש"ף את מה שאיבד ביזמת סאדאת: את זכות הווטו על הסדרים, שאינם מביאים אותו על סיפוקו. לו הייתה ישראל מגיעה לסף אפשרות לכונן הסדר כלשהו – עם מנהיגות פלסטינית בגדה, עם המלך חוסיין או עם מדינה ערבית כלשהי שהייתה מעוניינת להצטרף לתהליך שהחלה בו מצרים ב-1977 – יכול היה אש"ף לחולל על-ידי הרעשת הגליל פלישה ישראלית ללבנון ברגע הרגיש ביותר של המשא ומתן, ולהכשיל את סיכויי ההסדר. בשלב מאוחר יותר עשויה הייתה השפעתו של אש"ף להפליג הרבה מעבר לכך: כאשר סוריה הייתה משלימה את תהליך ההתייחסות רב הממדים שלה, ושוקלת אפשרות של מלחמה בישראל בנסיבות

בצורה חמורה ביישובי הצפון של ישראל. תשתית זו אמנם לא סיכנה את ישראל מבחינה צבאית, אך יצרה איום בלתי נסבל לאוכלוסייה האזרחית. הדוקטרינה של אש"ף בהפעלתו של הפוטנציאל הארטילרי התפתחה במשך הזמן במסגרת אסטרטגיה של הרתעה: אש"ף הפעיל כפי יכולתו אמצעים אלימים נגד ישראל, ושמר על אופציה נצורה של הפעלת המערך הארטילרי כלפי יישובי הצפון במלוא היקפו, לתגובה על פעולות תגמול של ישראל על הפעלת האמצעים

האחרים. באופן כזה הוצבה ישראל בפני הצורך לבחור בין הימנעות מתגובה על פעולות אלימות של אש"ף, לבין פעולת גמול שתגרור אחריה (לבד מפגיעה באזרחים בלבנון ומשיבוש היחסים עם ארה"ב) שיבוש החיים בצפון הארץ.

יתרונות אלה של אש"ף הגיעו לשיאם בהפסקת האש שהושגה לאחר קרבות קשים ביולי 1981: ישראל לא הצליחה להכריע את התשתית הארטילרית הזו של אש"ף לפני שלחץ אמריקני כפה עליה להפסיק את הקרבות. אש"ף הצליח, בפעם הראשונה בתולדותיו, לזרוע טרור ולשבש את החיים בחלק ניכר ממדינת ישראל. הרושם הקשה שהשאירו ההישג הזה של אש"ף, הפגיעה של ישראל באזור חים בלבנון, והלחץ האמריקני לחדול מן הקרבות – ריסנו את תגובותיה של ישראל נגד בסיסי אש"ף ומפקדותיו בלבנון, על פעולות הטרור שלו בגזרות אחרות. הפוטנציאל הזה של אש"ף, והאפשרות שגורר פעולה מלחמתית נרחבת של ישראל בלבנון, החלו להקנות לאש"ף יתרונות מדיניים חסרי תקדים. יתרונות מדיניים אלה הם העיקר,

הסעודית. לסוריה מעמד לא רק בשאלת לבנון, אלא גם בשאלה הפלסטינית: סוריה כבר הצליחה לכפות על ארה"ב להכיר בחשיבותה, כאשר נידונה שאלת המקלט לאנשי אש"ף שיצאו מביירות. חשיבותה עוד תגדל, כאשר יתבסס חלק ממנהיגות אש"ף בשטח הנתון לשליטת סוריה, או כאשר סוריה תשלוט בהנהגה אלטרנטיבית לאש"ף הקיים היום, אם וכאשר יבחרו מנהיגיו חסות אחרת. במקרה שתצליח להיבנות מפניו אש"ף מלבנון, יהיה ההישג הסורי כפול: ממילא היה חופש הפעולה היחסי של אש"ף לצנינים בעיני אסד, ואין לסוריה סיבה להצטער על הפגיעה הקשה במעמדו ובעצמאותו של הארגון.

מצרים

מצרים היא אולי לטווח ארוך הזוכה הגדולה ביותר מן המלחמה בלבנון. היא העניקה לנשיא מובראק את הסיכוי המבטיח ביותר עד כה לחזור לחיק "המשפחה הערבית" מבלי לסגת מן השלום עם ישראל. מצרים מעוניינת במפלתה של האופציה הנוכחית של אש"ף, ובונה את תקוותה לשוב ולתפוס עמדת מנהיגות גם בנושא הפלסטיני, על תמורה יסודית בתנועה הלאומית הפלסטינית. מצרים אינה סבורה כי תמורה כזו מחייבת את חיסול אש"ף ומנהיגותו. עם זאת חותרת מצרים לשכנע אותם גורמים כאש"ף המוכנים לדעתה לשקול אופציה כזו, להכניס מפנה מרחיק לכת בשיטות המאבק שלהם, תוך הסתלקות מחתירה אופרטיבית בשלב הזה למטרה הסופית של "שחרור פלסטין".

מצרים ממליצה למעשה בפני גורמים בהנהגת אש"ף לאמץ לעצמם את הפילוסופיה הבסיסית של יזמת סאדאת: אתגר לקיומה של ישראל אינו אפשרי ממילא בתנאים הנוכחיים, והצמידות הדקלרטיבית ליעד כזה הפכה מזמן לריטואל ריק; צמידות זו מונעת השגת היעדים הריאליים (סיני למצרים, השטחים כמדינה פלסטינית); השלב של המאבק המזוין וההסתמכות על ברה"מ מיצא את עצמם; הגיע הזמן למאמץ מדיני הממוקד בהשגת שיתוף פעולה עם ארה"ב והכרה בישראל; ישראל לא תוכל לעמוד בפני השילוב של המפנה המדיני הדרמטי בצד הערבי ושל הלחץ האמריקני, ותיאלץ לוותר על מה שהיא מסרבת לוותר בתנאים הנוכחיים; בנסיבות החדשות שיווצרו בישראל אחרי השינוי הדרמטי, אפשר לחשוב מחדש על כמה מן היעדים שהוקפאו במאבק על היעדר הקרוב.

שתהיה מוכנה, לראשונה, לשקול אפשרות של פשרה היסטורית עם הציונות ומדינת ישראל.

תגובתן של מדינות ערב למלחמה בלבנון

על רקע הפוטנציאל הפוליטי שהעניק לאש"ף הבסיס בלבנון, והאינטרס של מדינות ערב השונות לפגוע בכוחו של אש"ף ובעצמאותו היחסית, יש לראות את תגובתן למלחמה בלבנון. כבר הוזכר (ר' לעיל), כי מסגרת הסולידריות הערבית הרופפת לא הפעילה הפעם לחצים קריטיים לפעולה ערבית מלוכדת. מדינות ערב יצאו אפוא ידי חובתן הפורמלית בכמה צעדים לא אפקטיביים, ונערכו לנצל את מפלת אש"ף לצרכיהן השונים.

סוריה

סוריה אמנם לא רצתה במלחמה הזו, ואמנם נפגעה במידה מסוימת מתוצארי תיה, אך כבר החלה במהלכים שנועדו להוציא מתוק מעז. מעורבותה הצבאית בקרבות עם ישראל ואבדותיה הניכרות בכלי מלחמה ובחיילים, הוכיחו כי הייתה היחידה שנלחמה למען אש"ף והעניין הפלסטיני. בשעה שמקובל לגרוס בעולם הערבי, שאין מדינה ערבית בודדת מסוגלת להתמודד עם העליזות האסטרטגית של ישראל, ובשעה שעיראק וירדן אינן מסוגלות או אינן רוצות לסייע בידה, יש בהתנהגותה, אמנם בדוחק, מוצא של כבוד.

בממד הפוליטי מקווה אסד, בדיעבד, להיבנות מתוצאותיה של המלחמה בלבנון. הנשיא אסד הצליח שוב להציב את סוריה בצומת, המחייב מי שמנסה להסיר עניין החשוב לו באזור, לשלם לסוריה תמורת נכונותה שלא להשתמש ביכולתה לסכל הסדר זה. אין זו פעם ראשונה שסוריה מצליחה בכך: כך היה למשל אחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר קסינג'ר שילם לסוריה במטבע אמריקני וישראלי תמורת נכונותה שלא להכשיל את הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל למצרים. הפעם ברור, שכל מי שמנסה להסדיר אינטרסים חשובים לו בלבנון או בשאלה הפלסטינית לא יוכל להתעלם ממעמדה של סוריה.

סוריה שולטת בכשליש מלבנון ומסוגלת להשפיע גם על כוחות פוליטיים שמחוץ לאזור שבו חונים כוחותיה. מכיוון שארה"ב, ערביה הסעודית וישראל מעוניינות בהסדר, נערכת סוריה כדי לגבות מחיר בדמות הכרה במעמדה בחלק מלבנון, או בדמות סיוע כספי נדיב מערב-

אחרת, ובכלל אם לא תחסה בצלה של סוריה, אין כמעט ספק כי דמשק תחתור להקמת אלטרנטיבה לאותה הנהגה. אם תפנה ההנהגה ללוב, לדרום-תימן ואפילו לעיראק, תדון את עצמה לשוליות ולעקיפות מדיניות. אם יפנו מרכיביו השונים של אש"ף והנהגתו מלכתחילה למדינות שונות תהיה הפגיעה בכוחו לפעול כגוף אחד מהירה וברורה עוד יותר. תוניס מציעה מקלט מדיני להנהגת אש"ף, היכול לפצותה לכאורה חלקית על אבדן הבסיס המדיני בלבנון, אך גם שם קשה לראות את כל גורמיו של אש"ף שומרים על מסגרת המשותפת, אחרי שהארגונים יפוצלו לארצות מקלט אחרות.

עם אש"ף מפוצל יקל על מדינות ערב, התומכות באש"ף בעל כורחן, להתמודד, ותמיכתן בו צפויה להיחלש. כאשר תחלש תמיכתן של מדינות ערב באש"ף, עשוי אף מעמדו בעולם להיפגע. אש"ף אמנם הגביר את האהדה לענייניו בדעת הקהל המערבית, כולל זו האמריקנית, אך לאורך זמן יתקשה לפצות בכך על ירידת המוטיבציה של תמיכת הממשלות. תמיכה זו נובעת מעיקרה משיקולים כלכליים ופוליטיים, המושפעים מנכונותן של מדינות ערב להתנות את יחסיהן עם מדינות אחרות בתמיכה באש"ף.

קשה להעלות על הדעת אלטרנטיבה של אש"ף במעמד שהחל לקנות לעצמו, כמי שמסוגל להעלות את המרחי-התיכון כולו בלהבות. אם תמנע ממנו ישראל מאחז ביהודה, בשומרון ובעזה, לא תוכל השפעתן המיידית של פעולותיו להיות אלא מקומית. ייתכן שעדיין יצליח לסכל הסדר של הממד הפלסטיני של הסכסוך הישראלי-ערבי, אך קשה לראות, כיצד יוכל בכוחות עצמו לחולל מלחמה מקפת, שתסחוף את מדינות האזור החשובות. גם בהקשר המוגבל יותר של המאבק בישראל תקטן יכולתו: אין עוד מדינה הגובלת בישראל שתניח לאש"ף להמשיך משטחה את המאבק המזוין. לטרור בשיטת השלטון-רחוק השפעה שהיא ביסודה מוגבלת.

פיצול, ירידת משקלו בעולם הערבי ובעולם, ואבדן עמדת המפתח שלו באזור, עשויים לפגוע קשה בתדמית "סיפור ההצלחה" של אש"ף. תדמית "סיפור ההצלחה" הזה היא המזינה את התמיכה באש"ף בשטחים, בקרב ערביי ישראל, ובקרב הפלסטינים בעולם הערבי. פגיעה בתדמית זו עשויה לפתוח את הדרך בפני התגבשות הנהגה אלטרנטיבית לתנועה הלאומית הפלסטינית,

ארה"ב טובה יותר (עורפי הנפט והתלות המוחלטת בארה"ב להגנה בפני איראן פוגעים בעמדת מיקוח זו), ספק אם הסעור דים היו עושים יותר מאשר המינימום הדרוש כדי לצאת ידי חובה. ערבי הסעודית פעילה יותר כדי למצוא לאש"ף מקלטים בארצות ערב, מאשר הייתה בני-סיון לעצור את המלחמה בשלביה הרא-שונים, או למנוע בשלב מאוחר יותר את יציאת אש"ף מביירות.

הזירה הבינערבית

ככל שאפשר להעריך במסגרת סיכום ביניים, במלאת שלושה חודשים למלחמה ובטרם הוכרעו כמה שאלות חשובות (רי לעיל), ניתן לומר כי המלחמה לא חוללה מפנה דרמטי במציאות האזורית, אף כי חידדה והחריפה כמה תהליכים שהחלו זמן רב לפניו. לבד מהשפעתה החשובה על המצב בלבנון (שלא נדונה כאן כלל) והפגיעה החמורה באש"ף (שנדונה בהרחבה), לא שינתה המלחמה במהותם את יחסי הכוחות של המערכת הבינערבית.

מצרים אמנם נבנתה ומקווה להיבנות עוד מתפקידה במשבר, אך לא הבטיחה עדיין את שיבתה במעמד של מנהיגות אל המערכת הבינערבית. סוריה הצליחה כנראה "ליפול על כפותיה" גם במלחמה הזו, ומקווה לשפר את כושר המיקוח שלה בווינגטון, אך לא יצאה מן הבידוד המאפיין את מצבה באותה מערכת. ירדן שיפרה במידת מה את סיכוייה, על חשבון אש"ף, למלא תפקיד בגדה המערבית, אך עדיין אינה מעזה לברר אפשרות של הצגת אלטרנטיבה פומבית לאש"ף כמייצגת הפלסטינים באותו אזור. ערבי הסעודית עשויה אמנם לזכות בהחלשת הלחץ של אש"ף, אך עדיין אינה מסוגלת לאמץ מדיניות חוץ שלא תהיה מושפעת במידה מכרעת מן הצורך לפייס באתנן חדשות לבקרים את האיום התורן על המשטר בריאד.

העולם הערבי כקולקטיב עומד בפני המלחמה בלבנון שסוע ניגודים, מחלוקות, האשמות, מאבקים ומלחמות. אין כמעט מי שמצפה ממנו לנהוג אחרת. פראדוקסלית זהו מצב פחות מסוכן ופחות בלתי יציב מאשר בתקופת השיא של מיתוס האחדות הערבית והפעולה הערבית המשותפת: הניגודים היו מתמידים; עכשיו הצפיות מתאימות למציאות. הלחצים לנהוג כאילו לא היו הניגודים קיימים, הם שהובילו בעבר למצבים המסוכנים ביותר.

(המשך בעמוד 80)

מוציא מכלל אפשרות אפילו הסדר המע-ביר את הגדה המערבית לירי אש"ף "מבוית", כאשר למעשה שולטת בשטח ירדן ומשטרת "הביטחון הכללי" שלה. אם וכאשר יימשך תהליך היחלשותו של אש"ף, עשויה להיפתח לירדן שוב האופציה לחזור ולמלא תפקיד בגדה המערבית, אפילו בהסכם עם הממשלה הקיימת בישראל, קל וחומר לטפח תקוות על הסכם מרחיק לכת יותר עם ממשלה אחרת. עד שתמומש אפשרות כזו, נוח לירדן לראות בחדרה את אש"ף מוכה,

המלך חוסיין עם פיליפ חביב: מחאות קולניות ושבועות רצון שקטה

בלא לחדול מלזעוק מרה נגד המכים ונגד המכות.

ערבי-הסעודית

גם ערבי-הסעודית אינה אבלה, אם לנקוט לשון המעטה, על הפגיעה באש"ף ועל השמטת הבסיס הלבנוני מתחת רגליו. הסיכוי המבטיח ביותר מנקודת ראות סעודית היא האפשרות לפיצול אש"ף, ולאבדן מעמדו האקסקלוסיבי כמייצג הלגיטימי של הפלסטינים והקונסנסוס הכללי-ערבי ב"שאלת פלסטין". ערבי-הסעודית תומכת באש"ף, לרבות הגור-מים בקרבו העוינים באופן פעיל את המשטר הנוהג בה, משום הפוטנציאל החתרני שלו, ומשום החשש פן יגייס אש"ף את הקונסנסוס הכללי-ערבי נגד המשטר הסעודי, ותינתן לגיטימציה להפלתו בטענה של "בגידה בעניין פלס-טין". פיצולו של אש"ף יחליש מאוד את כושרו לאיים על המשטר. בריאד מערי-כים כנראה, כי אם תצליח מצרים לגייס גורם רציני בקרב אש"ף לאמץ אופציה מדינית בנוסח יומת סאדאת, ואם תצליח ירדן למצוא גורם "מבוית" שבעזרתו תנטרל את הגורמים הרדיקליים, יוקל מאוד הלחץ על ערבי-הסעודית.

בשלב הנוכחי חייבת ערבי-הסעודית להפגין עניין בהצלחתו של אש"ף, ולנצל לשם כך את קשריה והשפעתה בווינגטון. גם לו הייתה עמדת המיקוח שלה מול

כאשר אש"ף מוכה בלבנון, ידי ברה"מ וסוריה קצרות מלהושיע, המאבק המזוין מגן על ביירות במקום לתקוף בירושלים, ולוב יכולה להציע להנהגת אש"ף רק את האופציה המשובבת של התאבדות – מקוה מצרים כי אותם גורמים ישקלו מחדש את עדיפותיהם ואת דרכם. היא מקוה גם, שבאש"ף יזכרו היטב לא רק את מי שאכזב, אלא גם למי פנו מנהיגיו בעת צרה: ארה"ב שהצילה את אש"ף מצפורני ישראל בביירות, ומצרים שנתבקשה להפ-עיל את קשריה עם ישראל ועם הממשל האמריקני.

בהקשר זה העלתה מצרים שוב את הצעתה משכבר, כי אותם גורמים באש"ף יקימו בקהיר ממשלה פלסטינית גולה, שתנהל מדיניות על פי הקווים שהוזכרו לעיל. אם יגיעו למצרים חלק מן העוזבים את ביירות וחלק מהשבויים שלקח צה"ל במהלך המלחמה, תנסה מצרים לשלבם במסגרת כזו. במגמה כזו תנסה להשפיע אף על ההנהגה שתתבסס בתוניס. בינ-תיים טורחת מצרים להדגיש את הנוסח החרף של מחאותיה כלפי ישראל, את לחצה על ארה"ב, את פעילותה באו"ם, ואת דאגתה הפוליטית וההומניטרית לפלסטינים ולאש"ף. בהקשר זה יצאה במידה מסוימת מבדידותה, בלא שנאלצה לוותר על השלום עם ישראל ועל היחסים הקרובים מאוד עם ארה"ב.

ירדן

לירדן סיבה טובה לשמוח על מה שהתרחש בלבנון. כגודל שמחתה כן קול-ניות מחאותיה. למרות כל התהפוכות בעמדותיה הפומביות של ירדן כלפי אש"ף בתריסר השנים האחרונות, ולמרות התהפוכות והתמורות בהתקשרויותיה בזירה הבינערבית, נשאר החשש מאש"ף אבן פינה במאבק לשמירת הישות ההאשמית.

אש"ף שהוכה ועומד לאבד את בסיסו העצמאי למחצה האחרון, מסוכן פחות מאש"ף המסוגל לאיים על סביבותיו, לחולל מלחמה בעיתוי נוח לו, ולהשיג בתנאים מסוימים תמיכה אמריקנית. אש"ף מפוצל אינו יכול לגייס נגד ירדן את הקונסנסוס הכללי ערבי המהלך אימים בעמאן מאז ימי נאצר. אש"ף שאיבד את תרמית "סיפור ההצלחה" שלו, מתקשה להתבסס בגדה המערבית ובגדה המזר-חית על חשבון הנוכחות ההאשמית. אש"ף חלש יותר, משמעו גורם שנוח יותר להעמיד פנים כמי שירדן תומכת בו, וממלאת את צו הסולידריות הערבית, מבלי לתת לו דבר. אש"ף מוכה אינו

תחומת החליט לפעול דווקא "נגד ההיגיון", והלך בדרך המסוכנת של נחל עירון. באופן זה הפתיע את הבנענים, שלא ציפו להופעתו בדרך זו, והכניע את הרכב שלהם ליד מגידו. ייתכן שמפקדים בימינו יכולים ללמוד מגישה טקטית קדומה זו.

לסיכום

נציין את שני העיקרים שאותם ניסינו לבסס במאמר זה:

- א. הנתבי הראשי של הדרך הבין לאומית עבר דרך בקעת הלבנון ובקעת עיון, ולא דרך הגולן או הירמון.
 - ב. בציר העמקים עבר הנתבי האמור בראש-יבוארשונה בצומת בית-שאן, ולא בגליל התחתון.
- בשל מיקומה הגיאוסטראטגי שימשה אפוא ארץ ישראל בתקופות הנזכרות כ"גשר יבשות", ומסעות של צבאות ואזרחים חלפו תמיד בנתיביה הבין-לאומיים. בקעת הלבנון היא ציר-מעבר רב-חשיבות לצפון הארץ, והמחזיק בה אחוז למעשה בברית הארץ.

ביבליוגרפיה נבחרת

- (1) אהרונ יוחנן, ארץ ישראל בתקופת המקרא – גיאוגרפיה היסטורית, עמ' 32 – 51.
- (2) אילן צבי, עמק עיון על גבול הצפון, המועצות האזוריות סולם צור וגעתון, 1976.
- (3) אילן צבי, נקובת דעיון, נופים (הוצאת מכון אבשלום, אוניברסיטת ת"א).
- (4) אילן צבי, מהלכה של הדרך הבין-לאומית בצפון הארץ, ארץ ישראל ט"ו, תשמ"א, עמ' 372 – 375.
- (5) בוטרימוביץ יגאל, עלייתה של חצור וירידתה של בית ירום, בית מקרא, שנה כ', א' (ס'), תשל"ה, עמ' 153 – 155.
- (6) בוסטנאי עודד, דרב אל-חורנה – דרך קדימה, ארץ ישראל י', תשל"א, עמ' 191 – 197.
- (7) בן-אריה יהושע, עמק הירדן התיכון – צומת דרכים, ידיעות כ"ט, תשכ"ה, עמ' 169 – 171.

הערים המורדות בפני צבא פרעה. העובדה שתוך יום הוכנעה ינועם, רומזת על מקומה במעלה בקעת-הירדן, מהלך יום מבית-שאן.

מבית-שאן עלתה הדרך בבקעת חרוד ופנתה דרך יזרעאל (זרעין) או עפולה, ומשם המשיך סעיף לנמל המרכזי של הגליל – עכו. בשל התנאים הטופוגרפיים הקבועים יש בדרכים קדומות הרבה מן ההמשכיות, אם-כי, כמובן, ששינויים יישוביים ומדיניים גורמים להעתקת דרכים, בעקבות שינויי המוצא והיעד שלהן. מכל-מקום, בתקופה הרומית הייתה בית-שאן קשורה מכל עבריה בדרכים. אלה של טבריה – בית-שאן ובית-שאן – מגידו עברו בתואי הבין-לאומי ממש. עדות למעברה של הדרך בבית-שאן בתקופה הממלוכית ניתן למצוא בשרידיו של חנות-בישן (ח'אן אל-אחמאר) שליד מסעף כביש בית-שאן – טבריה, סמוך לאזור התעשייה מצפון לבית-שאן. בח'אן נמצאה כתובת-בנייה משנת 1308 לספירה.

יש לציין מספר הערות לגבי המשך הדרך מעמק יזרעאל לשרון. מקובל שהמעבר היה בנחל עירון (ואדי ערה). אך זהו מעבר המסוכן לעובר בו, ונוח לאורב ולתוקף. בתעודת מסע של פרעה תחומתם השלישי מ-1468 לפנה"ס מסופר על התייעצות עם קציניו בשאלה, אם ללכת בנחל עירון המסוכן דרך צפתה (רמות מנשה), או בדרך היוצאת לעמק בתענך (שולי עמק דותן, אזור יעבד – תענך).

יש הסבורים, שהדרך עברה בג'נין ובעיר דותן, ולכן רומז המקרא בפרשת מכירת יוסף, המספרת כי בדותן עברו סוחרים מדיינים ואורחת ישמעאלים עם בשמים מהגלעד למצרים (בראשית ל"ז 25 – 28). התוויה זו אפשרית, אף-כי הנתבי ארוך יותר מזה של תענך – יעבד – בקה-אל-עירביה – ימא (יחם הקדומה).

ניסיון התוויה של הנתבי הראשי הבין לאומי. הודות לדרך פרוחה בית-שאן ומדממצאים שנתגלו בה אפשר ללמוד על תוואי הדרך. נחשפו בה שרידים החל מהתקופה הכלקוליתית ועד ימינו. במאות הי"ד – י"ג לפנה"ס היו בה מצודה, מקדש שים מצריים וחיל-מצב, אשר כלל גם חיילים שכירים מגוייהים ("פלשתים"). זכרם של שכירים אלה אולי בא במקרא בסיפור המלחמה בגלבע בין שאול לפלשתים, שבסיסם היה בית-שאן. למעשה נערכה כל המלחמה בציר הדרך הבין-לאומית, מאפק דרך יזרעאל, הגל-בוע ובית-שאן (שמואל א', כ"ט – ל"א). במורד הגבעה שלרגלי מנור קירי מאריה, מצפון לנחל חרוד (בתחום אזור התעשייה של בית-שאן) נתגלה בית-הקברות של פלשתים אלה, ובו ארונות קבורה מחרס בצורת דמויי-אדם (אנתרופואידים), אשר כדוגמתם נתגלו בשנים האחרונות בדיר-אל-בלח שבחבל עזה. המצרים היו נוהגים להציב שכירים אלה בערים הראשיות שעל הדרכים, כגון: עזה, שרוחן (תל פארעה בנחל הבשור), לכיש ומגידו.

חיווך לעובדת מרכזיותה של בית-שאן על הדרך ניתן למצוא לא רק בכתובות הפרעונים שנותרו במצרים, אלא במצבות (אסטילות) שקבעו הפרעונים בבית-שאן גופא. שתיים מהמצבות הן של פרעה סתי הראשון שמשל בסוף המאה הי"ד. אחת מהן ומצבתו של רעמסס השני מתחילת המאה הי"ג מספרות על הכנעת תושבי המקום (אולי שבטים עבריים) בקרבת העיר. המצבה השנייה של סתי מספרת על התמרדות בסביבת בית-שאן ועל פעולות פרעה: את חטיבת אמון, הקרויה "אמיצי הקשתות" הוא שלח דרומה לחמת. (תל חמה שמדרום-מערב לטירת-צבי, על הדרך מיריחו לבית-שאן); את החיל של רע "רב האומץ" שלח לבית-שאן; ואת חטיבת סתח "חוק הקשתות" שלח לינועם. "כעבור יום אחד" נפלו כל

המשך מעמור 69

פינוי אש"ף מביירות ובחירתו של באשיר ג'ומייל לנשיא, מאשרים ומבלי-טים את מה שהסתמן גם קודם לכן: אש"ף איבד כנראה לבלי שוב, את הבסיס בלבנון על מאפייניו המיוחדים ויתרונותיו הייחודיים. ספק אם יצליח הפעם המיתוס של "סטלינגרד הפלסטינית" לכסות על ערור-תה של התבוסה הפוליטית בכיירות. זו

האזרחית כבני ערובה. ארגוניו של אש"ף המפוזרים לביירות פטרונים השונים נר-שאים עמם אל מארחיהם החדשים גם את לקח ביירות בלבנון. מלכתחילה לא התכוונו המשטרים בדמשק, בעדן, בבג-דאד, בעמאן ובאלג'יר לתת לאש"ף חור-פש פעולה בשטחיהן. אך לקחי החורבן שהביאו אש"ף ומלחמתו בישראל על לב-נון וביירות יוליכו גם משטר נוח יותר כמו זה שבתוניס לזהירות מופלגת במהלכיו.

חמורה לאין שיעור מן התבוסה הצבאית בדרום שהייתה צפויה. גם מקרב אלה שישאו את שבחי המיתוס הזה בפיהם, יודעים המפוכחים והמתחכמים בליבם כי בלבנון ובביירות הובס לא רק אש"ף. הוכחה גם אופציה נוספת במאבק נגד ישראל: זו שבנתה על מאבק אלים וברר-טלי בישראל תוך חסינות מפני תגובותיה בליבה של בירה ערבית, בחסותן של מצ-למות הטלביזיה, ותוך שימוש באוכלוסיה